

Шкала оцінювання фонетико – графічних умінь та навичок II етапу діагностичного обстеження молодших школярів із ФФНМ.

Бали	Рівень сформованості фонетико – графічних умінь та навичок
44- 35	Високий
34-20	Середній
19-0	Низький

Запропонована методика обстеження молодших школярів із ФФНМ надасть можливості виявити причини виникнення фонемографічних помилок, а також визначити напрямки та зміст корекційної роботи, спрямованої на формування або вдосконалення основних механізмів, які забезпечують опанування навичок фонетики та графіки та їх використання як в усному, так і в писемному мовленні. Це сприятиме підвищенню рівня фонетико-орфографічної грамотності молодших школярів із ФФНМ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ананьев Б.Г. Анализ трудностей в процессе овладения детьми чтением и письмом – «Известие АМН РСФСР», вип.70.- 1959.- С.56-72.
2. Богоявленский Д.Н. Психология усвоения грамматики, орфографии и развития письменной речи. - М.: АПН РСФСР, 1956. – 281 с.
3. Эльконин Д.Б. Формирование умственного действия звукового анализа слов у детей дошкольного возраста // Доклады АПН РСФСР, Вып. 1. – 1957.
4. Ляудіс В.Я., Негуре І.П. Психологічні основи формування писемного мовлення молодших школярів.– М.: Міжнародна педагогічна академія, 1994. – 150 с.
5. Методика выявления речевых нарушений у детей и диагностика их готовности к школьному обучению. Е.Ф. Собонович, Л.Е. Андрусихина, Л.И. Бартенёва и др. – К.: «Компания»,1988.- 127с.
6. Методика викладання української мови: // С.І.Дорошенко, М.С.Вашуленко, О.І.Мельничайко та ін.; за ред. С.І.Дорошенка. – К.: Вища школа, 1989. – 423 с.
7. Тарасун В.В. Логодидактика. – К, 2004.- 348с.
8. Тищенко В.В. Ієрархія фонематичних процесів в онтогенезі дитячого мовлення// Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць. Вип. 4. – К.: Актуальна освіта, 2007. – 164 с.
9. Чередніченко Н.В. Діагностика порушень писемного мовлення у дітей з вадами мовленнєвого розвитку //Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. Зб.Наукових праць. –К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2004. - №1.

УДК 373.3:159.922.76-056.34

ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖСОБИСТІСНИХ ВЗАЄМИН УЧНІВ ІНКЛЮЗИВНИХ КЛАСІВ

Чопік О.В.

Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огіска

У статті описано результати дослідження стосунків в учнівських колективах інклюзивних класів.

В статье описаны результаты исследования отношений в ученических коллективах инклюзивных классов.

In the article the results of research of pupils' interpersonal relations of inclusive classes are described.

Ключові слова: інклюзивний клас, міжособистісні взаємини, учні з вадами опорно-рухового апарату, соціальний статус, колектив.

Ключевые слова: инклюзивный класс, межличностные взаимоотношения, ученики с недостатками опорно-двигательного аппарата, социальный статус, коллектив.

Key words: pupils with breaches of supporting-motor device, healthy children, social status, inclusive class, interpersonal relations.

Однією з проблем інклюзивної освіти є становлення стосунків дітей з вадами опорно-рухового апарату із здоровими ровесниками в умовах спільного навчання, адже це є однією з умов успішної соціалізації

Стосунки учнів інклюзивного класу досліджено у роботах В.Н.Бутенко, Валлегем, Р.Коззуол, А.Н.Конопльової, З.Лютфійя, Е.Новіцкі, В.І.Олешкевич, Р.Фріз, Murray-Seegart, Peck, Donaldson, Pezzoli, Staub та інших. Вчені виявили, що на становлення міжособистісних стосунків дітей у інклюзивному класі впливає багато чинників. Зокрема, О.В.Татаринцев [3] зауважує, що порушення розвитку дітей з церебральним паралічем своєрідно впливають на формування соціальних взаємин дітей. Перш за все, спостерігається значна ізоляваність дитини від дитячого колективу внаслідок обмеженої рухової активності.

Формування ставлення здорових школярів до дітей з порушеннями психофізичного розвитку залежить також від позиції вчителів і батьків здорових дітей, психологічного клімату інклюзивного класу тощо.

А.А.Колупасва [2] наголошує на проявах жорстокості здорових дітей у сучасних школах до дітей з порушеннями, задрощів стосовно підвищеної уваги педагога до якоїсь конкретної дитини. За результатами досліджень Г.Банч, Э.Валео, Р.В.Гіббі, Джонс, С.Дж.Календ, М.Мартлю, Г.Е.Томас, М.Л.Хатт, Дж.Ходсон, Форд [1], діти з порушеннями психофізичного розвитку стають об'єктами знущань, насмішок частіше, ніж інші діти. Вони частіше викликають неприязнь однолітків і почувуються відчуженими, менш захищеними. Ставлення здорових дітей до однокласників з вадами психофізичного розвитку характеризується як відверто несприятливе, у той же час з співчуттям, ввічливою неприхильністю, набуває характеру домінування, підкорення, коли учні отримують владу над хворими школярами. Деякі дослідники наголошують на амбівалентному характері ставлення здорових однокласників до дітей з вадами психофізичного розвитку: з однієї сторони, неприйняття і навіть ворожість, з іншої – симпатія і співчуття.

Метою нашого дослідження було вивчення становища дітей з вадами опорно-рухового апарату в інклюзивних класах. У ньому брало участь 169 учнів семи інклюзивних класів м. Кам'янця-Подільського, Хмельницької обл.

На основі висновків ПМПК були виділені школярі з вадами опорно-рухового апарату з наступними діагнозами:

- 1) дитячий церебральний параліч – 6 учнів (Артем Т., Андрій С., Христина П., Тетяна Д., Тетяна Б., Вікторія З.);
- 2) сколіоз I ступеня – 4 учнів (Віктор С., Сергій Б., Ірина С., Владислав К.);
- 3) лівобічний геміпарез з порушенням ходи – 1 учень (Максим О.).

Проаналізуємо соціальний статус досліджуваних на основі результатів **соціометрії** (таблиця 1).

Таблиця 1

Соціальний статус учнів з вадами опорно-рухового апарату за даними соціометрії

№ п/п	П.І.П.	Соціометричні групи (кількість дітей)				
		«Зірки»	«Бажані»	«Неприйняті»	«Ізольовані»	«Відторгнуті»
1	Артем Т.			+		
2	Андрій С.					+
3	Христина П.					+
4	Віктор С.		+			
5	Тетяна Д.				+	
6	Тетяна Б.			+		
7	Максим О.				+	
8	Вікторія З.			+		
9	Сергій Б.			+		
10	Ірина С.			+		
11	Владислав К.		+			
Кількість у %		0 %	18,2 %	45,4 %	18,2 %	18,2 %

До центрального кола потрапляють так звані «соціометричні зірки», тобто ті, що мають не меншу від подвійної середньої кількості позитивних виборів і не мають негативних. Констатуючий експеримент виявив, що до центрального кола не потрапила жодна дитина з ПОРА. Це свідчить про відсутність лідерства цих дітей в інклюзивних класах.

У першому кільці (між першим і другим колами) перебувають ті, що мають кількість позитивних виборів від середньої до подвійної середньої («бажані») і не мають негативних виборів. До даного кільця потрапило 2 учнів – Віктор С. і Владислав К. Вони вільно почувують себе у класному колективі.

До другого кільця (між другим і третім колами) потрапили ті учні, число позитивних виборів у яких було менше середнього, але більше 2 («неприйняті»). Ці діти одержали також 1-2 негативних вибори. До даного кільця потрапили 6 учнів.

У третьому кільці (між третім і четвертим колами) – розташовані учні, що отримали найменшу кількість позитивних (від 1 до 2) і негативні вибори. Ці діти є «ізольованими» у класному колективі. Під час нашого дослідження було виявлено двоє таких учнів.

Аналіз кількості негативних виборів дозволив виділити групу «відторгнутих» учнів, які одержали негативні вибори і жодного позитивного. До цієї групи за результатами дослідження увійшло 3 учнів.

Отже, переважна більшість дітей з вадами опорно-рухового апарату, які навчаються в інклюзивних класах, (81,8%) мають незадовільний статус у колективі однолітків. Серед них неприйнятими є 45,4% учнів; 18,2% – ізольовані; 18,2% – відторгнуті діти. Результати соціометрії підтверджують необхідність розробки корекційно-розвивальної програми, спрямованої на формування позитивних взаємостосунків учнів з вадами психофізичного розвитку із здоровими однолітками в інклюзивному класі.

Для перевірки достовірності результатів соціометрії було використано методику «Оцінка друзів». Результати опитування подано у таблиці 2.

Таблиця 2

Результати методики «Оцінка другові»

№ п/п	Учень	Середній індекс учня	Мін. оцінка	Макс. оцінка	Мін. індекс у класі	Макс. індекс у класі	«Лідери»	«Ізольовані»
1	Артем Т.	2,4	1	6	2,05	5,72	+	
2	Андрій С.	6,73	6	7	1,78	6,73		+
3	Христина П.	3,05	1	7	1,5	5,16		
4	Віктор С.	3	1	7	2,95	5,6		
5	Тетяна Д.	4,09	2	5	2,63	4,23		
6	Тетяна Б.	3,85	1	6	2,63	4,23		
7	Максим О.	3,37	1	5	2,11	4,77		
8	Вікторія З.	3,22	1	5	2,11	4,77		
9	Сергій Б.	3,38	1	6	2,11	4,77		
10	Ірина С.	4,11	1	7	2,11	4,77		
11	Владислав К.	3,5	1	7	1,96	5,81		

Проаналізуємо соціальний статус дітей з вадами опорно-рухового апарату на основі результатів методики «Оцінка другові».

Артем Т. має середній індекс 2,4, який є досить високим для цього класу. Він є лідером класу за результатами цієї методики, оскільки отримав найбільшу кількість оцінок «1». 12 учнів класу вважають його найближчою людиною у класі та ніколи не хотіли б з ним розлучатися.

Андрій С. має найвищий середній індекс у класі, що свідчить про негативне ставлення однокласників до нього. Він є ізольованим. 14 учнів оцінили його на «7». Написали, що Андрій С. є дуже неприємною людиною, вони не хочуть мати нічого спільного з ним.

Середній індекс Христини П. дорівнює 3,05, що свідчить про досить позитивне ставлення до неї зі сторони однокласників. Христина П. прийшла у клас протягом цього навчального року. Уже має товаришів, хоча більшість учнів з нею не товаришують, але деякі хотіли би зблизитися з нею.

Віктор С. має високий середній індекс 3. У нього є 6 друзів у класі, які оцінили його на «1», 6 учнів поставили йому оцінку «2». 3 учнів написали, що Віктор С. є неприємним для них, і вони не хочуть мати нічого спільного з ним.

Тетяна Д. має середній індекс 4,09. Більшість учнів написали, що ні ділових, ні дружніх стосунків з нею не мають, а деякі з них зауважили, що уникають спілкування з нею у вільний час. Негативних оцінок вона не одержала.

Середній індекс Тетяни Б. дорівнює 3,85. Більшість учнів оцінили її на «4» і «5», тобто Тетяна не є їхнім товаришем, а 4 учнів з них уникають спілкування з нею. Двоє школярів написали, що Тетяна є неприємною людиною для них.

Максим О. має середній індекс 3,37. У нього є 2 друга у класі. 8 учнів поставили оцінки «4» і «5», які спілкуються з ним тільки у класі, ні ділових, ні дружніх стосунків вони не мають, 5 з них уникають спілкування з Максимом О. у вільний час. Негативних оцінок Максим О. не отримав.

Вікторія З. має середній індекс 3,22. У неї є 4 друзів у класі. Більшість дітей написали, що ні ділових, ні дружніх стосунків з нею не мають. Негативно Вікторію З. не оцінили.

Середній індекс Сергія Б. дорівнює 3,38. Серед однокласників він має 4 друзів. 3 написали, що спілкуються з ним лише у класі й уникають Сергія Б. у вільний час. Для 2 учнів класу він є неприємною людиною.

Ірина С. має досить низький середній індекс 4,11. У неї є 2 друзів у класі. 6 дітей негативно оцінили Ірину С. на «6» і «7». Отже, вона є неприємною людиною для них, і вони не хочуть мати нічого спільного з нею.

Владислав К. має середній індекс 3,5. 6 однокласників є його друзями. 4 школярів дали йому негативні оцінки. 8 однокласників написали, що ні ділових, ні дружніх стосунків з ним не мають, уникають спілкування з ним у вільний час.

Вивчення міжособистісних стосунків у класних колективах здійснювалось і такою соціометричною методикою, як **вибір у дії** (таблиця 3).

Таблиця 3

Результати методики «Вибір у дії»

№ п/п	Учень	Соціометричні групи (кількість дітей)			
		«Зірки»	«Бажані»	«Неприйняті»	«Ізольовані»
1	Артем Т.			+	
2	Андрій С.				+

3	Христина П.				+
4	Віктор С.		+		
5	Тетяна Д.				+
6	Тетяна Б.			+	
7	Максим О.				+
8	Вікторія З.			+	
9	Сергій Б.		+		
10	Ірина С.			+	
11	Владислав К.		+		
Кількість у %		0 %	27,2 %	36,4%	36,4 %

За результатами методики вибір у дії «соціометричних зірок» серед дітей з вадами опорно-рухового апарату у досліджуваних колективах не виявлено.

До категорії «бажаних» потрапили 3 учнів. Ці діти перебувають у першому кільці та мають кількість позитивних виборів від середньої до подвійної середньої.

У другому кільці є розташованими учні, число позитивних виборів у яких було менше середнього, але більше 2. Вони є «непринятими» у класній колективі. До даного кільця потрапили 4 учнів.

У третьому кільці перебувають діти, що отримали найменшу кількість позитивних (від 1 до 2) виборів. Ці учні є «ізолюваними». Нами було виявлено 4 таких школярів.

Отже, за результатами дослідження діти із сколіозом є «бажаними» у класних колективах, а школярі з ДЦП і лівобічним геміпарезом є «непринятими» й «ізолюваними».

Загалом результати соціометрії і методики вибір у дії співпадають, що свідчить про достовірність отриманих даних.

Для визначення місця учня з вадами опорно-рухового апарату у системі міжособистісних стосунків інклюзивного класу в залежності від типу спілкування ми використали **методику «До кого ти звернешся?»** (таблиця 4).

Таблиця 4

Результати дослідження місця учня у системі міжособистісних стосунків за методикою «До кого ти звернешся?»

№ п/п	Види спілкування				
	Учень	З питань суспільної роботи	Навчальне	Естетичне	Дружнє
1	Артем Т.	0	0	0	0
2	Андрій С.	0	0	0	0
3	Христина П.	0	0	0	0
4	Віктор С.	0,03	0	0,02	0,06
5	Тетяна Д.	0	0	0	0
6	Тетяна Б.	0	0	0	0,06
7	Максим О.	0	0	0	0
8	Вікторія З.	0,08	0	0,03	0,08
9	Сергій Б.	0,08	0	0	0,04
10	Ірина С.	0	0	0	0
11	Владислав К.	0,05	0,03	0	0

Кожний вибір дитини ми оцінювали певною кількістю балів: перший вибір – 3 бали, другий – 2 бали, третій – 1 бал. Потім обчислили оптимальні бали класів з різних видів спілкування за формулою: $O_6=(1+2+3)*(k-1)=6*(k-1)$, де k – кількість учнів у класі. Після цього з кожного виду спілкування склали матриці аналогічні соціометрії. Сума балів, яку набрав кожен учень, – це реальний бал спілкування (P_6) окремого школяра. Коефіцієнт спілкування конкретного виду (КС) обчислюється як співвідношення реального балу до оптимального. Розглянемо конкретніше результати, отримані під час дослідження.

Коефіцієнт спілкування Артема Т., Андрія С., Христини П., Тетяни Д., Максима О., Ірини С. дорівнює 0. Отримані результати підтверджують дані соціометричних методик, що соціальне становище вищезазначених учнів у їхніх класних колективах є несприятливим.

Коефіцієнт спілкування з питань суспільної роботи Віктора С. дорівнює 0,03. За порадою до нього звернулося б 2 однокласників у другу чергу. Його коефіцієнт естетичного спілкування складає 0,02, тобто троє ровесників вибрали його у третю чергу. Четверо однокласників поділилися б своїми враженнями з Віктором С., як вони провели вільний час, у другу чергу. Отже, коефіцієнт дружнього спілкування рівний 0,06 балів. За допомогою під час виконання домашнього завдання до Віктора С. однокласники не звернулися б. Відповідно коефіцієнт навчального спілкування дорівнює 0.

Тетяні Б. один однокласник у третю чергу розповів би, як провів час у компанії друзів. Коефіцієнт дружнього спілкування Тетяни Б. складає 0,06 балів. Коефіцієнти інших видів спілкування дорівнюють 0.

За порадою з питань суспільної роботи до Вікторії З. звернувся б один однокласник у третю чергу. Отже, коефіцієнт цього виду спілкування рівний 0,08. Коефіцієнт естетичного спілкування складає 0,03 бала. Оскільки, один ровесник попросив би допомоги у Вікторії З. під час характеристики, наприклад, літературного твору. Один однокласник розповів би їй у третю чергу, як провів час у компанії друзів. Відповідно коефіцієнт дружнього спілкування Вікторії З. дорівнює 0,08 балів. Коефіцієнт навчального спілкування дорівнює 0.

За підтримкою під час організації суспільно корисної справи до Сергія Б. звернувся б 1 учень. Коефіцієнт спілкування цього учня з питань суспільної роботи рівний 0,08. Коефіцієнт дружнього спілкування Сергія Б. складає 0,04 бала. Четверо однокласників поділилися б враженнями про те, як провели час у компанії друзів – троє у третю чергу й один у другу. Коефіцієнт навчального спілкування дорівнює 0.

Коефіцієнти спілкування з питань суспільної та навчальної роботи Владислава К. дорівнюють відповідно 0,05 і 0,03 бала. Троє учнів звернулися б за порадою до нього під час організації суспільно корисної справи у другу чергу і двоє учнів під час виконання домашнього завдання у першу і другу чергу. Коефіцієнти інших видів спілкування складають 0 балів.

Як свідчать результати методики «До кого ти звернешся?», діти з вадами опорно-рухового апарату не є лідерами з різних видів спілкування у досліджуваних класах. Їхні коефіцієнти спілкування є досить незначними або взагалі дорівнюють 0. Відповідно соціальний статус учнів з порушеннями психофізичного розвитку є невисоким.

Отже, результати проведених методик свідчать, що соціальні статуси дітей з порушеннями опорно-рухового апарату є невисокими. Простежується зв'язок між ступенем вираження захворювання учня з вадами психофізичного розвитку та його місцем у системі міжособистісних стосунків інклюзивного класу. Проаналізувавши результати констатуючого експерименту, можна зробити висновок, що вчителі, зокрема, класні керівники, не звертають особливої уваги на становлення взаємин дітей з вадами опорно-рухового апарату із здоровими ровесниками в умовах інклюзивного навчання. Актуальним перспективним напрямом є розробка спеціального методичного забезпечення формування взаємодії школярів інклюзивного класу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Банч Г., Валео Э. Влияние специального и инклюзивного образования на установки сверстников: практическое и теоретическое исследование / Г.Банч, Э.Валео // Журнал исследований социальной политики. – 2008. – Т. 6. – № 1. – С. 23-52.
2. Колупасва А.А. Инклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія / А.А.Колупасва. – К.: «Самліт: Книга», 2009. – 272 с.
3. Татаринцев О.В. Соціалізація дітей з церебральним паралічем шляхом їх навчання в загальноосвітніх навчальних закладах / О.В.Татаринцев [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/NarOsv/2007>

УДК: 376.36-053.4:811.161.2'367

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ ЕЛЕМЕНТАРНИХ РЕЧЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Швалюк Т.М.
ДНЗ № 576, м. Києва

У статті визначено основні завдання означеної проблеми, висвітлено науково-методично обґрунтовану поетапну методику формування складносурядних, складнопідрядних елементарних, багатокomпонентних речень; складних синтаксичних конструкцій із різними типами зв'язку у дітей старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. Подана система логопедичної роботи з формування синтаксичної сторони мовлення побудована відповідно до завдань та змісту кожного етапу навчання.

В статті раскрыты основные задачи данной проблемы, описана научно-методически обоснованная поэтапная методика формирования сложносочиненных, сложноподчиненных элементарных, многокомпонентных предложений; сложных синтаксических конструкций с разными видами связи у детей старшего дошкольного возраста с тяжелыми нарушениями речи. Система логопедической работы по формированию синтаксической стороны речи построена в соответствии с заданиями и содержанием каждого этапа обучения.

The article is devoted to fundamental tasks of this problem; light up to scientific methodical substantiated methods of forming the simple complex multicomponent sentences and simple compound multicomponent sentences; the complex syntactical constructions with different kinds of connection of preschool age children with heavy speech infringements. The system of logopedics speech tasks with the syntactical formulation side of speech, which is constructed according to demands of correction education and studies program of preschool age children with speech disorders, to tasks and content of every stage of studies are represented in the article.

Ключові слова: тяжкі порушення мовлення, складносурядні, складнопідрядні елементарні, багатокomпонентні речення; складні синтаксичні конструкції.

Ключевые слова: тяжелые нарушения речи, сложносочиненные, сложноподчиненные элементарные, многокомпонентные предложения; сложные синтаксические конструкции.

Key words: hard speech infringements, simple complex multicomponent sentence, simple compound multicomponent sentence; the complex syntactical construction.